

Det är barn överallt, precis överallt!

- **En essä om frånvarande pedagoger och kunskapens betydelse i förskolan.**

Av: Annika Wellsmo

Handledare: Ursula Naeve - Bucher

Södertörns högskola | Institutionen för interkulturell lärarutbildning mot förskola, erfarenhetsbaserad.

Självständigt arbete 15 hp

Utbildningsvetenskap C | Termin 6, HT 2017

Programmet för förskolläroterutbildningen med interkulturellprofil, erfarenhetsbaserad.

Abstract

Titel: There are children everywhere, just everywhere! – an essay about absent teachers and the importance of knowledge in preschool.

Author: Annika Wellsmo

Mentor: Ursula Naeve-Bucher

Term: Autumn 2017

Summary

My scientific essay takes its starting point in two self-perceived tales taken directly from my professional career in preschool. The dilemma is about absent teachers and their inability to handle large groups of children in demanding situations. I experience that the children are being affected negatively due to the actions of the educators, and my feelings of being unable to meet the children's needs, torments me. I find that individual interpretations of the preschool's governing documents and the educator's lack of knowledge, makes the children suffer, and educators are easily being perceived as absent. The purpose of my essay is to investigate the relevance of knowledge in dealing professionally with demanding situations within the preschool. I question the importance of knowledge in dealing with a big group of children in difficult circumstances, and how does the ethical approach of educators affect their action. Furthermore, I question whether it is possible for the preschool teacher to use her leadership skills to prevent conflict in the working environment when some educators are being unable to deliver.

I have adopted the method of essay writing in my research. This has given me the opportunity to reflect on my practical experience as well as the possibility to interpret the problem from other's perspective. With the help of theories relating to practical knowledge, power, leadership, and ethics, I have viewed my dilemma from different angles in order to bring new perspectives on the problem. By engaging in discussions with the literature it has been revealed that difficulties may arise between preschool teachers and general educators due to differences in education, skills and the overall assignment. By reflecting over my dilemma, I also come to the conclusion that the working team needs competent teachers with practical experience. I also conclude that there should be at least one educated preschool teacher in order to meet the needs of the children in the department, based on the instructions from the management and the school.

Keywords; ethics, value-system, leadership, practical knowledge, communication, power, reflection.

Sammanfattning

Min vetenskapliga essä tar sin utgångspunkt i två självupplevda berättelser tagna ur mitt yrkesliv inom förskolan. Dilemmat handlar om frånvarande pedagoger och deras oförmåga att hantera den stora barngruppen i krävande situationer. Jag upplever att barnen kommer i kläm på grund av pedagogernas handlande och min känsla av att inte kunna tillgodose barnens behov skaver inom mig. Jag upplever att egna tolkningar av förskolans styrdokument och okunskapen hos pedagoger gör att barnen blir lidande och att pedagoger kan upplevas som frånvarande. Syftet med min essä är att undersöka kunskapens relevans för att handla professionellt i krävande situationer. Jag ställer mig frågande till kunskapens betydelse för att kunna hantera den stora barngruppen under svåra förhållanden, och hur påverkar pedagogernas etiska förhållningssätt handlandet? Vidare funderar jag över hur förskolläraren kan använda sitt ledarskap för att hindra osämja i arbetslaget när vissa pedagoger inte levererar.

Jag har använt essä som metod för min undersökning vilket har gett mig möjlighet att reflektera över mina praktiska erfarenheter samt möjligheten att tolka problemet ur andras perspektiv. Med hjälp av teorier som berör praktisk kunskap, makt, ledarskap, och etik har jag vridit och vänt på mitt dilemma för att skapa mig nya perspektiv på problemet. Mina diskussioner med litteraturen har påvisat vissa svårigheter som kan uppstå mellan förskollärare och barnskötare på grund av skillnader i utbildning, kompetens och uppdrag. I reflektionen över mitt dilemma kommer jag också fram till att det är viktigt att ett arbetslag består av kompetenta pedagoger med praktisk erfarenhet. Jag kommer även fram till att det kan vara en fördel att det finns minst en utbildad förskollärare per avdelning för att med sin teoretiska kunskap kunna möta barnens behov i verksamheten utifrån de ålägganden som kommer från ledningen och skolverket.

Nyckelord; förskola, etik, värdegrund, ledarskap, praktisk kunskap, kommunikation, makt, reflektion.

Innehållsförteckning

Berättelser	1
Var är vi?	1
Jessica vill inte gå ut.....	3
Kort reflektion över berättelserna.....	5
Syfte och frågeställningar	6
Metod.....	7
Inre och yttre dialog	7
Hermeneutiskt perspektiv	8
Tillvägagångssätt.....	8
Etiska övervägande	9
Reflektion	10
Praktisk kunskap.....	10
Arbetsmiljö	15
Makt.....	15
Ledarskap	20
Etik.....	24
Etiska teorier	24
Yrkesetik	26
Konsekvensetik.....	27
Slutord	32
Litteraturlista	34

Berättelser

Var är vi?

Vad är det som händer? Det här kan inte vara sant, drömmer jag? Jag står mitt i rummet och vet inte vart jag ska ta vägen. Det är barn överallt, precis överallt. Runt mina ben kivas fyra barn om vem som ska komma fram först till buffébordet. Framme vid buffén ser jag redan några andra barn som står och lassar på mat på tallriken och det finns inget stopp, tre, fyra stora potatisar, massa fisk och grönsaker, det är mer än jag någonsin skulle kunna äta upp. Bredvid sitter min kollega Lisa på en rullpall och övervakar situationen men visar inte en tillstymmelse till att agera utan hon bara sitter där och ser på det som sker. Vid ett av de tre borden sitter en flicka och en pojke och studerar det som händer. De pratar inte med varandra utan sitter bara tysta och stirrar ut i det kaos som pågår. Jag kan inte läsa av om de inväntar lugnet för att kunna gå och hämta mat eller om det faktiskt är så att de inte riktigt vet hur de ska hantera situationen. I rummet befinner sig även min andra kollega Malin, hon står upp, rör sig lite fram och tillbaka och ibland försvinner hon ut ur rummet. Jag vet inte riktigt vad hon gör och jag undrar om hon själv vet det. Plötsligt hör jag någon skrika, jag vänder mig om och ser två barn som står och rycker i en och samma stol och förtvivlat söker kontakt med en pedagog för att få bekräftelse om vem som har rätt att sitta på just den platsen. Mitt i allt detta står jag och jag vet inte vart jag ska ta vägen, vad ska jag göra? Jag befinner mig i ett känslomässigt kaos. Inom mig väcks så många olika känslor och jag vet inte om jag ska skratta eller gråta. Jag försöker samla mig och löser situationen med de två barnen på ett så pedagogiskt sätt som jag är i tillstånd till just nu. Jag tar några djupa andetag och bestämmer mig för att slå mig ner vid ett bord där fyra barn har satt sig. Jag försöker koppla bort det som sker, det är trots allt min första dag och jag har bara varit i barngruppen i ca 30 minuter.

Nu kommer en flicka och sätter sig bredvid mig och med sig har hon ett glas. Hon håller upp mjölk och ser lite fundersam ut.

- Hej! Vad heter du?

– Petra.

- Petra, va fint. Jag heter Annika. Ska du inte gå och hämta lite mat?

- Nej, jag är inte hungrig och fisk är inte gott.

- Okej, man kan inte tycka om all mat men ska du inte smaka lite, kanske ta en gurka, lite majs eller en liten potatis kanske så att du får någonting i magen. Det är ganska långt till mellanmålet.

Petra undviker att svara på frågan och jag går fram till en av pedagogerna och meddelar att Petra inte ens har tagit en tallrik och får till svar att hon inte vill äta. Jag ifrågasätter om de ens har försökt att få henne att ta någonting men responsen blir bara att hon inte vill äta. Jag går tillbaka till Petra. Med mig har jag en tallrik med en potatis till henne. Jag struntar i att lägga på fisk då jag utifrån vår tidigare konversation förstod att fisk var en anledning till att Petra inte ville äta. Jag har även en tallrik till mig själv med fisk och potatis. Jag ställer Petras tänkta tallrik framför henne och säger att om hon vill får hon gärna smaka men det är absolut inget tvång, om hon inte vill så behöver hon inte. Jag börjar äta min mat och samtalar med barnen vid bordet om vad de tycker om att göra och vilken favoritmat de har. Emellanåt sneglar jag till vänster för att se hur det går för Petra och det dröjer inte länge innan Petra börjar mosa sin potatis.

- Jag tycker om mosad potatis, det blir som potatismos.

- Ja det har du rätt i, vilken tur att du kom på att du kunde göra eget potatismos.

- Ja, mamma brukar mosa min potatis och ibland har hon mjölk i. Får jag hämta mer potatis?

- Absolut, klart du får det.

Jag vänder mig om och följer Petra med blicken. När jag tittar upp ser jag att ingen av pedagogerna sitter tillsammans med barnen och äter, de har samma positioner som tidigare. Det är fortfarande en massa spring fram och tillbaka i rummet. För mig är det här helt galet och just idag är jag extra glad över att jag har förmågan att kunna stänga av det som händer runt omkring mig. En kort stund försvinner jag bort i mina egna tankar, drömmer mig tillbaka till min förra arbetsplats där måltiden sågs som en aktivitet, där vi satt tillsammans med barnen och i lugn och ro åt vår mat samtidigt som vi samtalade om allt mellan himmel och jord. Ett skrik för mig tillbaka till verkligheten. Det är återigen två barn som bråkar om en och samma stol efter att de varit framme vid buffébordet och hämtat mat. Den här gången bestämmer jag mig för att lämna det problemet till pedagogerna som känner barnen och koncentrerar mig istället på barnen som sitter vid mitt bord.

Jessica vill inte gå ut

Det är en tidig morgon och jag kan skymta solen när jag sätter mig på cykeln för att trampa iväg till jobbet. Den kalla vinden som blåser i mitt ansikte påminner mig om att hösten är på väg. Jag susar nerför backen och igenom en vattenpöl som bildats under nattens häftiga regn. Jag är på ett strålande humör när jag kliver in innanför dörrarna och möts av glada barnrop. Jag hänger av mina kläder och får i samma veva reda på att min kollega Anna är sjuk. Jag känner genast att luften går ur mig och jag bestämmer att det är lika bra att vi går ut på en gång. Elin ser ju bara till ett barn i taget och de andra får springa precis som de vill. Jag tar några djupa andetag och försöker rycka upp mig innan jag går in på avdelningen.

- Godmorgon Elin, jag hörde att Anna är sjuk idag.

- Ja

- Hur ser det ut med barnantal, behöver vi ringa in vikarie?

- Sex barn är borta så vi har 14 barn idag.

- Okej, då är det du och jag idag. Vad säger du, ska vi ta och gå ut?

- Ja jag vill gå ut, jag tycker om att vara ute!

– Bra, då går jag ut i hallen och börjar klä på de här fem så kan ni avsluta och komma ut när ni är klara.

I hallen samtalar jag och barnen om alla vattenpölar vi kan leka i och att vi behöver ha galonbyxor så vi inte blir kalla och våta av allt vatten. Jag har precis hjälpt lilla Kalle och när jag vänder mig om så är vi helt plötsligt åtta barn i hallen. Jag hjälper dem att plocka fram de kläder som de ska ha på sig samtidigt som tre barn står redo att gå ut. Jag böjer mig ner för att hjälpa ytterligare ett barn att sätta gummibandet under stöveln och när jag reser mig den här gången har det tillkommit ytterligare fyra barn. Men på riktigt, nu får hon ge sig. Jag börjar bli irriterad och det hjälper inte att fem barn står vid ytterdörren och kivas om vem som ska stå längst fram. Jag sätter barnen ner i ett led för att få slut på tjafset. Fortsätter hjälpa barnen som precis kommit in i hopp om att Elin snart ska komma. Var är Anders gummistövlar nu då? Och snälla, kan bara My sluta skrika för att hon inte får i armen på första försöket. Och Adam, kan han inte bara sätta på sig sina galonbyxor. Jag biter ihop käken och fokuserar på att inte bli arg. Det är inte barnens fel att Elin inte är här.

Fler och fler barn blir klara och trängseln vid ytterdörren blir allt värre. Det puttats och gnälls och jag känner att jag bara vill försvinna ut med dem som är klara men har inte mage att

överge de barn som står och försöker klä på sig. Jag ropar in till avdelningen men får inget svar. Jag börjar skälla på barnen som bråkar vid dörren och fortsätter med en tråkig ton till Adam och hotar med att gå ut utan honom om han inte börjar klä på sig. Han som är så stor borde iallafall försöka. Jag är nära på att få ett utbrott på barnen men hejdar mig i sista sekund och ställer mig i dörröppningen in till avdelningen och skriker!

- VAR ÄR ELIN? HON KAN INTE BARA FÖRSVINNA!

Pia som arbetar på grannavdelningen hoppar till, det är bara en grind som skiljer oss åt.

- Förlåt men har du sett Elin. Jag är själv med alla barn utom ett och det är kaos. Det här funkar inte!

Då kommer Elin lunkandes med Jessica i hälarna.

- Vad gör du, vi skulle ju gå ut! Du kan inte bara dra iväg med ett barn och tro att allt annat löser sig själv.

- Men Jessica ville inte gå ut så jag tänkte att vi kunde vänta och ta ut henne sist.

- Men då måste ju i alla fall du komma och hjälpa till i hallen. Hur bra pedagog tror du jag blir ensam med 13 barn som ska ha galonkläder och allt? Tror du att barnen trollar på sig sina kläder? Nu går jag ut och jag har 11 barn med mig!

Jag är rasande och väntar inte ens på att höra Elins svar. Jag går ut på gården och känner hur hela jag sjunker ihop när jag tänker på hur jag bemötte vissa barn i hallen. Hur de fick ta hand om min frustration på Elin och jag känner mig som en usel pedagog.

Kort reflektion över berättelserna

Berättelserna visar på två helt olika aktiviteter där jag anser att det är viktigt att samtliga pedagoger är närvarande. Gemensamt beskriver berättelserna pedagogens oförmåga att hantera de mer krävande situationerna som uppstår med den stora barngruppen. I min reflektion över berättelserna ser jag en stor skillnad. Jag, Malin och Lisa har i berättelsen *Var är vi* svårt att handla både utifrån grupp och individ. Jag har svårt att agera utifrån vad jag anser är moraliskt rätt och min upplevelse är att mina kollegor är mentalt frånvarande. I berättelsen *Jessika vill inte gå ut* är pedagogen Elin fysiskt frånvarande och överlämnar ansvaret för nästan hela barngruppen till mig, och agerar utifrån den enskilda individen. I mitt fall blev detta problematiskt då jag lät min frustration över situationen gå ut över baren. Konsekvensen blev att jag, utifrån vad jag anser är professionellt, inte bemötte varken barnen eller Lisa på ett professionellt sätt.

När jag nu kort reflekterar över dessa två berättelser finner jag att en pedagog kan, i olika situationer, vara frånvarande både mentalt och fysiskt och att i krävande situationer kan detta bli ett stort dilemma. Detta är en problematik som jag många gånger stött på under mina yrkesverksamma år men som jag började se som ett stort problem först när jag bytte arbetsplats. Situationer som dessa uppstod då näst intill dagligen och jag upptäckte att min frustration över andra pedagogers handlande gjorde att jag inte längre orkade bemöta barnen, utifrån mitt anseende, på ett professionellt sätt i svåra situationer. Detta fick mig att börja ifrågasätta mig själv och min kompetens. Jag ställde mig även frågor om hur barngruppen och pedagogen som blev ensam kvar påverkades av handlandet.

Syfte och frågeställningar

Många gånger hamnar pedagoger i förskolan i olika situationer där en pedagog blir ensam lämnad med flertalet barn. Jag har själv hamnat i krävande situationer som till exempel på- och avklädning, samlingar och måltider där jag upplever att vissa pedagoger bara försvinner, och att jag då blir ensam med en stor del av barngruppen. Jag har många gånger funderat, men aldrig riktigt tagit mig tid att reflektera över varför det blir så och vad orsaken kan vara. I min text reflekterar jag över mitt eget agerande och ställer mig frågan hur och varför det kommer sig att jag tillåter mig själv att åsidosätta min egen kompetens. Jag funderar även på hur förskolläraren kan använda sitt ledarskap för att förhindra osämja mellan pedagogerna som uppstår i dessa situationer.

Syftet med min vetenskapliga essä är att undersöka vilka bidragande faktorer som påverkar att pedagoger intar en passiv roll, mentalt eller fysiskt, i situationer där den stora barngruppen blir krävande. Handlar det om pedagogens oförmåga att se helheten, feltolkning av vad läroplanen säger om individen och gruppen eller saknas kompetens att handla i praktiken? Jag vill även undersöka om det är möjligt och i så fall hur pedagogen som befinner sig i den stora barngruppen kan bibehålla sin professionalitet för att upprätthålla en god kvalitet för barnen. Jag kommer att se på problemet utifrån olika perspektiv, kunskap, makt, ledarskap och etik, och göra min tolkning av hur situationerna kan tänkas upplevas av olika inblandade med syfte av att bli en bättre ledare och pedagog. Jag har även som avsikt att med min undersökning bidra till att andra yrkesverksamma inom förskolan som befinner sig i liknande situationer ska få en ökad kunskap om hur problemet kan tolkas utifrån olika perspektiv och på så vis skapa sig en större förståelse för samtliga inblandade.

I mitt arbete utgår jag från följande frågor:

- Vilka kunskaper krävs av en pedagog för att kunna behålla professionaliteten och hantera den stora barngruppen i krävande situationer?
- På vilka sätt kan förskolläraren använda sitt ledarskap för att förhindra osämja i arbetslaget i situationer som kräver närvarande pedagoger?
- Vilka värderingar och etiska aspekter påverkar pedagogens agerande i mer krävande situationer? Och hur påverkar pedagogens etiska förhållningssätt barngruppen?

Metod

Jag har valt att skriva mitt examensarbete som en vetenskaplig essä. Journalisten Jo Bech-Karlsen beskriver essäskrivandet ”som ett friare och sökande sätt att skriva på” (Bech-Karlsen 2011, s. 31). Jag anser att essäskrivandet är en bra metod för mig då jag finner det viktigt att reflektera över tidigare dilemman för att få en ökad förståelse för samtliga inblandade. Lotte Alsterdal, tidigare docent i den praktiska kunskapens teori, utvecklare av essäskrivandet samt lektor vid Södertörns högskola, beskriver essäskrivandet som ett processarbete där studenten ges möjlighet att reflektera över sina praktiska erfarenheter (Alsterdal 2014, s. 52 – 54). För att tydliggöra arbetet med min essä kommer jag i det följande att redovisa för inre och yttre dialog, hermeneutiskt perspektiv, tillvägagångssätt samt etiska överväganden.

Inre och yttre dialog

Maria Hammarén är docent i Yrkeskunnande och teknologi vid Kungliga tekniska högskolan. I boken *Skriva – en metod för reflektion* talar Hammarén om växelverkan mellan inre och yttre dialog där den inre dialogen är samtalet med sig själv och den yttre dialogen är det offentliga samtalet (Hammarén 2005, s. 27,28). Under skrivprocessens gång har jag diskuterat min text tillsammans med min VFU handledare, kollegor samt kurskamrater. Jag har även ingått i en mindre skrivgrupp bestående av fem studenter och en handledare där vi under 10 veckor regelbundet träffats för att diskutera varandras texter. Jag har fått och givit konstruktiv kritik som varit mig till stor hjälp i att leda arbetet framåt. Mellan våra träffar har jag enskilt arbetat med min egen text och med hjälp av forskning och litteratur reflekterat över och utvecklat mitt examensarbete. Hammarén menar att skrivgrupper är en bra form för att få stöd och handledning även om arbetet först och främst ska skildras inifrån (Hammarén 2005, s. 41).

Eva Schwarz och Carl Cederberg, båda verksamma vid Centrum för praktisk kunskap på Södertörns högskola, diskuterar reflektionens betydelse för att en pedagog ska kunna vara en bra ledare och handla professionellt.

Reflektion kräver erfarenhet, praktik, gemenskap och kunskap. Reflektion är viktigt. Den vägleder oss i handling och ger samtidigt möjlighet att kunna distansera oss från själva handlingen. Den får oss att tänka efter. Varför blev det så? Varför gjorde jag så? Hur såg situationen ut? Vad vill arbetet göra? Hur ser

barnens perspektiv ut? Just denna reflexiva distans behövs för att kunna handla professionellt och intuitivt som pedagog (Schwarz & Cederberg 2013, s. 49).

För att kunna se på problemet utifrån andras perspektiv använder jag mig av skrivandet och reflektion som metod. Distansen som reflektionen ger skapar även möjlighet för mig att analysera mitt eget agerande. Genom att våga ifrågasätta mig själv och min kompetens öppnas nya möjligheter för mig att utvecklas till en bättre ledare och pedagog.

Hermeneutiskt perspektiv

Jag har valt att använda mig av forskarna Henny Olsson och Stefan Sörensens tolkning av ett hermeneutiskt forskningsperspektiv. Enligt Olsson och Sörensen är detta forskningsperspektivet ett tolkningsarbete där frågor som *vad*, *var*, *hur* och *varför* ska hjälpa forskaren att få en fördjupad förståelse för problematiken (Olsson & Sörensen 2011, s. 162–164). Filosofen Magdalene Thomassen beskriver perspektivet som en forskningsprocess där forskaren behöver försöka förstå delarna för att kunna få en fördjupad förståelse för helheten. Nya insikter för helheten leder till nya ställningstaganden som i sin tur leder till fortsatt tolkning av delarna. Detta kallar Thomassen för ”den hermeneutiska cirkeln mellan tolkare och text” (Thomassen 2007, s. 100, 101). Genom att reflektera över delar i min undersökning har jag som avsikt att skaffa mig nya perspektiv för att få en djupare förståelse för mitt och andras handlande. Med hjälp av tidigare forskning diskuterar jag bland annat hur och varför dessa situationer kan uppstå och vad som kan göras annorlunda. Det hermeneutiska perspektivet ger mig möjlighet att fritt tolka det som sker och bidrar till nya ställningstaganden.

Tillvägagångssätt

I min undersökning kommer jag att börja diskutera min och andra pedagogers kompetens utifrån boken *Klassiska texter om praktisk kunskap* där bröderna Hubert Dreyfus och Stuart Dreyfus diskuterar praktisk kunskap. De gör skillnad på *att* veta hur någonting ter sig och *att* veta *hur* någonting görs, ”Know-how”. *Att* veta grundar sig i regler och fakta medan *att* veta *hur* är praktisk kunskap som vi besitter och som oftast sker så naturligt att vi inte funderar över hur vi utför något bortsett från när någonting går fel. Dreyfus och Dreyfus beskriver också i ”Fem stadier i förvärvandet av färdigheter” kompetensen hos olika yrkesutövare (Dreyfus & Dreyfus 2015, s. 303, 304, 307). Jag anser att bröderna Dreyfus modell tydligt

beskriver kunskapens process hos olika yrkesutövare. När jag i min reflektion tolkar händelserna menar jag att Dreyfus och Dreyfus analys av vad praktisk kunskap innebär kan öka min förståelse för min egen och andras kompetens.

I ett försök att se maktens påverkan har jag använt mig av artikeln ”Härska och behärska” där frilansjournalisten Karl–Olof Andersson tolkar den franske filosofen Michael Foucaults maktteori. Jag har även använt boken *Fängelset och den liberala fantasin* av universitetslektorn Kennet Petersson i diskussionen om hur vi kan göra barnen mer delaktiga i deras vardag. Vidare samtalar jag om min roll som blivande förskollärare och det ansvar som tillkommer. Jag vänder mig då till ett ledarskapsperspektiv där boken *Arbetsgruppens psykologi* av psykologerna Barbro Lennéer Axelsson och Ingela Thylefors där Thylefors forskningsområde ledarskap och delaktighet har varit grunden för min diskussion. Till sist dyker jag ner i etikens värld för att se hur pedagogers etiska förhållningssätt kan påverka olika situationer. Till grund för mina diskussioner utgår jag från boken *Etik i arbete med människor* av teologen Jan – Olav Henriksen och filosofen Arne Johan Vetlesen.

Etiska övervägande

Situationerna är hämtade från mina praktiska erfarenheter. Därför är alla namn och beskrivningar i texterna fiktiva för att anonymisera samtliga personer och platser.

Pedagogerna som skildras i mina problematiseringar får representera samtliga pedagoger jag stött på med liknande beteende under mina yrkesverksamma år. I min undersökning följer jag vetenskapsrådets rekommendationer av *sekretess, tystnadsplikt, anonymitet och konfidentialitet* (Vetenskapsrådet 2017, s. 40).

Reflektion

Under förskolläraryrket har jag funderat en hel del över pedagogers erfarenheter, värderingar och kompetenser och hur dessa påverkar barnen och kvalitén i förskolan. När jag reflekterar över båda mina berättelser går det upp för mig att samtliga pedagoger är relativt unga och nyutexaminerade barnskötare. De har ingen längre erfarenhet varken av förskolläraryrket eller arbetslivet. Men hur är mitt agerande i dessa situationer? Bröderna Dreyfus menar att vi inte föds skickliga och beskriver i sin kunskapsmodell ”Fem stadier i förvärvandet av färdigheter” processen från att vara nybörjare till att bli expert. De fem stadierna är ”nybörjare”, ”avancerad nybörjare”, ”kompetent”, ”skicklighet” och ”expertis” (Dreyfus & Dreyfus 2015, s. 308). Jag menar att bröderna Dreyfus modell kan användas för att få en ökad förståelse för vår egna roll som yrkesutövare, vilket jag i följande kommer att diskutera.

Praktisk kunskap

När jag kommer in på förskolan och möts av budskapet att en av pedagogerna är sjuk skaffar jag mig snabbt en övergripande bild av hur läget i gruppen ser ut. Med informationen om hur många barn vi har för dagen planerar jag förmiddagen utifrån tidigare erfarenheter. Detta sker automatiskt utan att jag behöver tänka på konsekvenserna. I Dreyfus och Dreyfus text står att ”en expert vet i allmänhet vad han ska göra baserat på mogen och övad förståelse” (Dreyfus & Dreyfus 2015, s. 324). När jag först kommer in i hallen är jag på barnens nivå och jag är genuint intresserad av att barnen tillsammans med mig ska lära sig att klä på sig samtidigt som vi samtalar om vad vi kan göra när vi kommer ut. Jag ser helheten och mötet med barnen går på rutin. När jag helt oförberett får in tre nya barn i hallen anser jag att jag möter dem på ett lika professionellt sett, kanske för att även detta är vardagsmat i förskolan. Men sedan händer något med mig, min frustration över Elins agerande kommer som ett brev på posten tillsammans med resterande barn. Omedvetet förlorar jag kontrollen över mig själv och mitt engagemang ersätts av att behöva lösa situationen. Jag ställer mig upp och skapar mig en helhetsbild av situationen. Utifrån den fakta jag förstått använder jag mig av min praktiska kunskap och gör medvetna val baserat på ett nytt mål, att få ut barnen innan alltför många konflikter uppstår. Jag agerar nu utifrån tidigare erfarenhet och ger barnen klara direktiv om vad de ska göra och lämnar inte mycket utrymme till eget utforskande. Dreyfus och Dreyfus skriver att;

En kompetent utövare med ett visst mål i sikte ser i allmänhet en situation som en uppsättning fakta. Vikten av dessa fakta kan bero på närvaron av andra fakta. Han har lärt sig att när en situation har en viss konstellation av dessa element så bör en viss slutsats dras, ett beslut fattas eller en förväntning undersökas (Dreyfus & Dreyfus 2015, s. 315).

Min tolkning av bröderna Dreyfus perspektiv är att en kompetent utövare använder sig av sina tidigare erfarenheter tillsammans med den fakta som framkommer i situationen. När jag reflekterar över situationen utifrån Dreyfus och Dreyfus modell ser jag mig börja dagen som expert. Dreyfus och Dreyfus menar att ”en experts färdighet har i så hög grad blivit en del av honom själv att han inte behöver vara mer medveten om den än han är om sin kropp” (Dreyfus & Dreyfus 2015, s. 324). När jag ser tillbaka på händelsen i hallen möter jag barnen utan att jag behöver tänka, jag upplever att jag är ett med barnen och situationen. Däremot när jag oförberedd hamnar i en mer krävande situation som i detta fall då jag har en frånvarande kollega och själv ska tillgodose nästan hela barngruppen i hallen, upplever jag att jag faller tillbaka i min kompetens. Genom att jag ryter till barnen och mer eller mindre ger dem order upplever jag mig själv som en ”dålig” pedagog. Jag vill vara den närvarande, engagerade och lyhörda pedagogen men jag anser att jag misslyckas i mitt uppdrag. Barnen får nu inga möjligheter att testa sig fram och våra samtal har gått från dialog till monolog i form av direktiv. Att jag dessutom låter mig påverkas av Elins frånvaro i så hög grad att jag utövar min makt och irritation på barnen gör mig ännu mer frustrerad. Jag känner mig totalt misslyckad som pedagog. Ser jag till Dreyfus och Dreyfus kunskapsskala anser jag att jag ”bara” blir en kompetent pedagog istället för expert. Dreyfus och Dreyfus menar att en kompetent pedagog känner ansvar över handlandet och efter att ha sorterat information görs medvetna val för att planera och organisera för att målet ska uppnås på bästa sätt (Dreyfus & Dreyfus 2015, s. 318, 319). Detta får mig att inse att jag kanske var lite hård mot mig själv och inte alls var en så dålig pedagog som jag ansåg mig vara i stunden. När barnantalet i hallen är så pass stort att jag inte längre klarar av att hantera det utifrån min expertis, samlar jag snabbt in information som jag sedan analyserar för att kunna göra upp ett nytt mål. Även om jag utifrån Dreyfus och Dreyfus kunskapsskala inte blev en så ”dålig” pedagog som jag först ansåg mig bli, menar jag att jag ändå brustit i mitt bemötande gentemot barnen då de fick möta min frustration.

När jag reflekterar över Elins handlande anser jag att hon saknar förmågan att se till hela barngruppen. Min tolkning är att hon fokuserar på den enskilda individen utan att reflektera över hur hennes handlande påverkar övriga barn och pedagoger. Utifrån modellen ”Fem stadier i förvärvandet av färdigheter” anser jag att hon agerar som en nybörjare. Enligt Dreyfus och Dreyfus saknar nybörjaren förmågan att se till sammanhanget. Den bristande erfarenheten gör att novisen strävar efter att leva upp till regler och fakta. Att praktisera är krävande och begränsar förmågan att lyssna på andras råd (Dreyfus & Dreyfus 2015, s. 311, 312). I situationen blir jag väldigt frustrerad och undrar om hon är helt inkompetent. När jag fått distans till händelsen och reflekterar över delar i situationen förstår jag att det kan vara så att Elin saknar den praktiska kunskapen för att klara av att se konsekvenserna av sitt handlande.

Min tolkning av situationen är att Elin utgår från fakta och regler som hon nyligen lärt sig i skolan. När jag ifrågasätter hennes agerande bemöter hon mig med att det står i läroplanen för förskolan att vi ska utgå från den enskilda individen. När jag försöker förklara för henne att vi måste arbeta med hela gruppen och därifrån försöka finna vägar att möta varje individ är hon inte helt mottaglig för mina argument utan står fast vid vad det står i läroplanen. I läroplanen står bland annat att ”arbetslaget ska verka för att varje barns uppfattningar och åsikter respekteras” (Skolverket 1998 rev. 2010, s. 12). Jag funderar över hur Elin tolkat läroplanen då barngrupperna idag är så stora att det är omöjligt för oss att arbeta med ett barn i taget. När jag utifrån delar av händelsen ser helheten är åter min uppfattning att Elin saknar förmågan att se till gruppens bästa då den praktiska kunskapen saknas. Hon har helt enkelt inte hamnat i tillräckligt många krävande situationer för att veta hur hon ska agera för gruppens bästa. Däremot sitter hon på kunskap i form av fakta där läroplanen ingår som ett av förskolans styrdokument.

Lunchsituationen i min första berättelse, upplever jag som kaotisk och när jag nu i efterhand reflekterar över händelsen ställer jag mig frågandes till mitt eget agerande. Varför använde jag inte min erfarenhet för att styra upp lunchen? Varför frågade jag inte Malin vad hon gjorde och varför hon inte agerar i situationen? Likaså bortser jag från att Lisa inte visar något större engagemang och är passiv med barnen framme vid buffébordet. Varför agerar jag inte?

Ser jag till helheten så menar jag att jag bortser från min praktiska kunskap och blir handfallen då detta inte är något jag förväntat mig. Jag känner ett stort ansvar för att barnen ska få befinna sig i en lugn miljö som inbjuder till att äta och samtala. I ett kort ögonblick förs mina tankar till mitt eget barn som jag aldrig skulle vilja ha på denna avdelning. Jag funderar över hur hon har det. Är det i en sådan här hektisk miljö hon tillbringar sina dagar? Tänk om det är så här hennes vardag ser ut. Jag blir alldeles kall inombords, trots detta förmår jag mig inte att agera utifrån min kompetens av att veta hur en måltid kan organiseras och styras upp. Kan det vara så att mina privata känslor kommer i vägen och stoppar mig från att agera på yrkesmässigt och professionellt sätt? Bröderna Dreyfus skriver att;

Den kompetente utövaren å andra sidan, som måste brottas med frågan om vilken plan han ska välja, känner sig ansvarig för och därmed känslomässigt engagerad i resultatet av sitt val. Medan han förstår och beslutar sig på ett distanserat sätt, finner han sig intensivt *engagerad* i det som sker därefter. (Dreyfus & Dreyfus 2015, s. 319).

Där och då känner jag mig som en dålig pedagog men efter reflektion kring Dreyfus och Dreyfus modell är min tolkning att jag agerar som en kompetent pedagog. Mina känslor och tankar slåss för att komma fram till en så bra lösning som möjligt. Där och då har jag inte förmågan att styra upp situationen så att den gynnar samtliga barn. Utifrån min kunskap väljer jag att fokusera på en mindre grupp barn för att dels själv mentalt orka genomlida aktiviteten, för det är precis det jag gör. Jag måste fullfölja lunchen trots att jag mår så dåligt av att se hur barnen inte bemöts utifrån deras behov och hur individen i gruppen slåss för att få en vuxens uppmärksamhet. Tårarna är så nära men jag biter ihop för barnens skull. Som jag såg det då var mitt enda val att utesluta resterande barn för att åtminstone en tredjedel av gruppen skulle få en pedagogs fulla uppmärksamhet. När jag nu ser tillbaka på händelsen och reflekterar över mitt agerande inser jag att jag saknar erfarenhet av liknande situationer, jag hade inte den praktiska kunskapen som krävdes för att i stunden handla till fördel för samtliga barn. Om jag hade haft mer erfarenhet hade jag utifrån bröderna Dreyfus kunskapsmodell haft större möjligheter att handla som en skicklig pedagog. Dreyfus och Dreyfus menar att den skicklige utövaren har förmågan att använda ett holistiskt perspektiv. Med detta menas att man studerar situationens helhet och har förmågan att känna igen och handla utifrån kända mönster utan att bryta ner händelsen i mindre enskilda beståndsdelar (Dreyfus & Dreyfus 2015, s. 322). Jag menar att bristen på min praktiska kunskap i likande situationen gör att jag inte har möjlighet

att se händelsen ur ett holistiskt perspektiv och därav saknar jag förmågan att agera som en skicklig pedagog, utifrån Dreyfus och Dreyfus definition.

Vid ett senare tillfälle lyfter jag matsituationen med mina kollegor och min chef då jag inte kan släppa hur organiseringen och pedagogers agerande under aktiviteten utförs i syfte för barnens bästa. I samtalet utgår jag från tidigare erfarenheter och stödjer mina åsikter om miljöns betydelse utifrån förskolans uppdrag, att skapa en trygg miljö för barnen. Läroplanen säger att ”Verksamheten ska präglas av omsorg om individens välbefinnande och utveckling” (Skolverket 1998 rev. 2010, s. 4). Vidare diskuterar jag barnens respons av matsituationen där jag genom att observera och reflektera kunde se flera olika känslor som till exempel maktkamper, oroligheter och otrygghet i form av uppmärksamhetssökande. Jag hänvisar även till *Bra måltider i förskolan* av Livsmedelsverket som säger att;

Måltiden bör vara en så stressfri, lugn och trivsamt stund som möjligt med ett respektfullt och positivt bemötande mellan både barn och vuxna. Att få äta mat i lugn och ro ökar chansen att barnen äter sig mätta och minskar risken för bråk vid matbordet (Livsmedelsverket 2016, s. 14).

Utifrån Livsmedelsverkets riktlinjer menar jag att jag finner stöd för mina argument. Syftet med samtalet var att skapa en lugn och harmonisk måltid där konflikter skulle minimeras. Varje individ skulle ges möjlighet att äta i lugn och ro, bli bekräftat samt kunna kommunicera med kamrater och pedagoger under stillsamma förhållanden.

I varje arbetslag finns det mängder av kunskaper och erfarenheter men också mängder av egna personliga värderingar, tyckande och tänkande. Detta får mig att inse att min problematik inte bara grundar sig i kunskap och okunskap. Frågan är hur vi kan skapa ett arbetslag där vi gemensamt kan komma fram till och arbeta mot samma mål. För att vidare kunna undersöka detta riktar jag nu min blick mot förskolans arbetsmiljö. Då en pedagog kan vara professionell och kompetent ur flera aspekter kommer jag vidare inte att utgå från Dreyfus och Dreyfus definition utan diskutera professionalitet och kompetens ur ett mer allmänt perspektiv.

Arbetsmiljö

För att skapa ett bra arbetslag och bästa förutsättningarna för barnens välbefinnande och utveckling menar jag att arbetsmiljön har stor betydelse. Min erfarenhet är att ett otydligt ledarskap och maktkamper är orsaker till en mindre bra arbetsmiljö, därav kommer jag nu att diskutera makt och ledarskap.

Makt

I förskolans värld pågår ständigt olika maktkamper. Det sker bland annat mellan barnen, mellan pedagogerna men också mellan pedagoger och barn. Frilansjournalisten Karl-Olof Andersson skriver i artikeln ”Härska och behärska” om den franska filosofen Michael Foucaults maktteori. Han menar att det finns ett samband mellan kunskap och makt och att makt utövas i relation med andra (Andersson 2013). När jag ser tillbaka på båda mina berättelser menar jag att jag utövar makt på olika sätt, både gentemot barn och pedagoger. I matsituationen går jag emot min kollega genom att jag hämtar mat till barnet och uppmuntrar det att äta. Detta gör jag utifrån min kunskap och erfarenhet av att barn behöver energi för att orka leka och lära under hela dagen. Genom att jag aktivt väljer att fokusera på en mindre grupp barn under måltiden menar jag att jag brukar makt över samtliga i rummet. De barn jag valt att koncentrera mig på menar jag drar fördel av mitt maktutövande medan resterande barn missgynnas av det. Mina kollegor däremot utsätts för ett tyst underläge där jag demonstrativt visar att jag överlämnar ansvaret för de övriga barnen på dem.

Vidare skriver Andersson att ”makt är inte något absolut som någon har, utan något som utövas. Och makten utövas alltid inom ramen för en relation” (Andersson 2013). Min tolkning av detta är att en person inte kan inneha makt utan att vara i relation till någon annan. Jag håller inte med och anser att makt inte behöver vara i relation till andra utan även kan tillfalla titlar. Med det menar jag att olika yrkestitlar utgör en form av makt genom de kunskaper som innehavaren av titeln införskaffat sig genom utbildning. Min erfarenhet säger mig också att många barnskötare pekar på förskollärarens makt genom de uppdrag som ingår i förskolläraryrollen och med det ansvar som följer med detta. I diskussioner jag haft med andra barnskötare och förskollärare får jag ibland känslan av att det är fult att vara förskollärare baserat på den makt som tillkommer. En orsak till denna känsla kan bero på att förskollärarna sedan en tid tillbaka är eftertraktade på arbetsmarknaden och har en högre lön vilket kan ses som att personen är ”viktigare” än de mer lågavlönade barnskötarna. I ett arbetslag där man arbetar så nära varandra kan löneskillnaden och, enligt läroplanen, de ålagda

arbetsuppgifterna skapa missnöje mellan kollegor. Min erfarenhet säger mig att det finns barnskötare som anser att oavsett utbildning utför exakt samma arbete, detta trots att förskolläraren har det yttersta ansvaret för verksamheten. Jag börjar fundera på hur det är inom andra yrken och gör därför en parallell till sjukvården. En undersköterska har betydligt mycket mindre utbildning än en läkare som har flera års studier bakom sig, precis som en förskollärare. En undersköterska har inte kompetensen och makten över att bestämma om en patient ska opereras eller ej men det har däremot läkaren. Det är inga oklarheter i vem som ska besluta samt utföra arbetet och det diskuteras inte om vem som gör vad, man utför det som ingår i ens yrkesroll utifrån den kompetens man har. Jag har heller aldrig hört eller upplevt att skillnaden mellan deras titlar diskuterats, man är det man utbildat sig till. Ställer jag sjukvården mot förskolan funderar jag på om maktsituationer mellan förskollärare och barnskötare skulle behöva uppstå i så stor utsträckning som det gör om det hade varit tydliga regler från början. Kan det bero på att förskollärarens kunskaper inte är lika ”synliga” som läkarens? Att de teoretiska kunskaperna som förskolläraren besitter underskattas och att barnskötare saknar förståelse för vad och hur mycket teorier som läses på förskolläraryrket. Ibland upplever jag att det är ”farligt” att diskutera förskollärarens teoretiska kunskaper och att tala om att de har en högre utbildning än barnskötaren. I läraruppdraget ingår till exempel ett ansvar gentemot verksamheten och beskrivs i *måluppfyllelse i förskolan*, ”förskolläraren har ansvar för att arbetet sker i enlighet med målen i läroplanen” (Skolverket 2017, s. 15). Kopplar jag tillbaka till min tolkning av att makt kan tillföra titlar och inte alls behöver stå i relation till andra menar jag att förskolläraren har mer makt bara genom sin utbildning och det ansvar som åligger. Precis som jag anser att en chef har mer makt än en förskollärare på grund av deras utbildning och åtagande.

I boken *Makten du har* diskuterar psykologen Stefan Sandström olika källor till makt. Han menar att ”det kan handla om *auktoritetsförhållanden*, alltså individens maktförhållanden utifrån ledarskap och ansvarsfördelning”. Vidare skriver Sandström att utbildningsnivå och kunskap är andra faktorer som kan påverka maktförhållanden (Sandström 2008, s. 19, 20). För att få ett tryggt och fungerande arbetslag menar jag att det är av största vikt att förskolläraren ger sina kollegor en inblick i det som sker samt gör dem delaktiga i de beslut som tas. Jag tänker också att det blir viktigt att barnskötarna är insatta i vad som ingår i förskollärarens uppdrag, för att få en förståelse när förskolläraren använder sin makt och tar vissa beslut baserat på uppdrag och kunskap. Det gäller att kunna skilja på vad som är personlig kritik och vad som är bäst ur ett barnperspektiv. När jag under min utbildning samtalat med flertalet

erfarna förskollärare menar de att det inte alltid är lätt att vara förskollärare och nämner en ”omvänd makt”. Med det menar de att ett stort problem de upplever är att de måste stå tillbaka för barnskötarna och att barnskötarna i vissa fall tar över makten genom att de är två mot en. Förskollärarna som jag har pratat med upplever att barnskötarna många gånger har svårt att hantera förskollärarens åläggande. Utifrån Andersons tolkning menar Foucault att där det finns makt finns det också motstånd (Andersson 2013). Ser jag till mitt dilemma stöter jag på svårigheter i båda situationerna även om jag har två helt olika tillvägagångssätt i mitt bemötande efter händelserna. I min första berättelse med lunchsituationen möter jag i samtal med pedagogerna motstånd av en pedagog som hävdar att vi hämmar barnens utveckling genom att ta bort buffébordet vilket var mitt förslag. Jag fick argumentera för syftet av förändringen samt stödja ändringen mot teori och fakta från bland annat läroplanen och boken *Barn, mat och måltider* skriven av Jette Benn, master i näringsvetenskap och lektor vid Aarhus Universitet samt Karin Hjälmeskog, docent i didaktik vid Uppsala universitet. I boken diskuterar författarna matens roll i förskolan och måltidens möjligheter för utveckling och lärande. Pedagogen ville ändå inte riktigt ge med sig och det fick mig att känna en stor frustration över det starka motståndet jag fick trots att jag la fram relevant forskning och argumenterade ur ett barnperspektiv. Hela tiden tänkte jag på hur jag skulle agera för att undvika konflikter, jag ville inte stötta mig med min nya kollega det första jag gjorde. Samtidigt snurrade tankarna att jag behövde göra något för barnen, det är för dem jag är där. Det var en obehaglig känsla men till slut kände jag att jag måste göra något. Känslan av vad som var bäst för barnen vann över obehagskänslan och jag använde min makt och tog ett beslut utifrån kunskap om vad jag anser är bäst ur ett barnperspektiv.

Enligt Sandström kan makt även komma inifrån en organisation i form av ledarskap och ansvarsfördelning. För att inte utöva maktmissbruk menar Sandström att ledaren bör fråga sig själv om beslut fattas utifrån vad som ingår i uppdraget (Sandström 2008, s. 18). I min andra berättelse med Elin i hallen blir jag bemött med en attityd som säger att jag har fel och att hon agerat rätt utifrån våra styrdokument. Om jag försöker tolka hennes perspektiv utifrån egna erfarenheter som ung och utbildad skulle det kunna vara så att hon såg mig som ett hot och som en översittare bara för att jag var anställd som förskollärare trots att jag inte riktigt var klar med min utbildning. Hon skulle också kunna uppfattat situationen som att jag inte hade kunskap utan att jag bara ville bestämma istället för att jag såg till helheten och grupp perspektivet. Ett annat perspektiv skulle kunna vara att hon ansåg att det viktiga arbetet var det som skedde med det enskilda barnet. Att hon tolkat ”varje individ” i läroplanen att det

innebär arbete med ett barn i taget. Eller kände hon kanske att hon inte hade förmågan att ta sig an hela barngruppen då det kanske blev för övermäktigt?

I efterhand kan jag, utifrån mitt perspektiv, se att jag utövade min makt på fel sätt men till barnens fördel. Min tolkning av styrdokumentet är att vi behöver kunna se överskådligt och gripa in där vi ser att det för stunden behövs som mest. Vi behöver finnas nära gruppen och vara goda förebilder som ser helheten och styr när det behövs. Läroplanen säger att ”Alla barn ska få erfara den tillfredsställelse det ger att göra framsteg, övervinna svårigheter och att få uppleva sig vara en tillgång i gruppen” (Lpfö98/10, s. 5). Hade jag varit en erfaren förskollärare hade jag med största sannolikhet agerat annorlunda i mitt bemötande till Elin. Jag hade kunnat använda mina kunskaper om hur ett bra ledarskap kan utföras och reflekterat över hallsituationen tillsammans med mina kollegor. Låtit dem vara med och diskutera hur vi ville ha det och vad vår respektive uppgift skulle vara. På så sätt hade problemet kanske inte blivit lika utpekande utan samtalet hade kunnat ske i syfte att finna konkreta uppgifter där jag indirekt kunnat styra pedagogerna till ett arbete som skulle gynna barnen utifrån de uppdrag som låg på mina axlar.

I hallsituationen utövar jag makt mot barnen på ett negativt sätt trots att detta inte var mitt syfte. Jag vill undvika konflikter men skapar själv en otrygg situation genom att jag ryter till barnen och på ett negativt sätt visar att det är jag som bestämmer. Barnen får klara direktiv av mig om vad de ska göra och jag kommer med tomma hot till de som inte gör som jag säger. I boken *Fängelset och den liberala fantasin* beskriver Kennet Petersson, universitetslektor vid Linköpings universitet, likheter mellan fängelse och skola. Trots att organisationerna skiljer sig enormt från varandra menar han att de står på liknande grund när det kommer till maktutövande och lärande. Båda verksamheterna är uppfostrande och har betydelse för den enskilda individen (Petersson 2003, s. 23). Ofrivilligt hamnade jag i en situation som inte gav mig något handlingsutrymme. Ilskan över Elins frånvaro gjorde mig frustrerad och jag funderar över om det är min stressnivå som gör att jag tappar omdömet gentemot barnen och utövar makt för att behålla kontrollen. Vidare skriver Petersson om hur arbetet inom kriminalvården kan förbättras i syfte att skapa de bästa förutsättningarna för de intagna. Makten är enligt Petersson disciplinerande och den uppfostringsmetod som används inom kriminalvården menar han också kan ses i skolans värld mellan pedagoger och elever. Petersson talar om en metod, ”Cognitive Skills Training Program” som går ut på att skapa mer jämställdhet mellan vakterna och de intagna. Syftet är att skapa ett klimat där fången

istället för att ses som en undersåte ska ses som ett lärande subjekt. Det betyder att vakt och fånge tillsammans ska utveckla förmågan att bland annat kommunicera, lösa problem och uttrycka känslor (Petersson 2003, s. 70). När jag använder min makt mot barnen i hallen menar jag att jag hämmar deras utveckling genom att de inte får vara delaktiga och utforska i sin takt. Jag bidrar dessutom till en otrygg miljö där lärandet inte längre existerar. I boken *Juridik för pedagoger* skriver juristen Mare Erdis att ”syftet med förskolan är att stimulera barns utveckling och lärande samt erbjuda en trygg omsorg”(Erdis 2011, s. 15). Allt eftersom hallen fylls med barn känner jag hur stressen inom mig växer och successivt försvinner mitt pedagogiska bemötande mot barnen. I och med det hamnar barnen i underläge och de har inte längre några möjligheter att påverka situationen. När jag i efterhand reflekterar över händelsen menar jag att jag utsätter vissa barn för kränkning då jag inte kan bemöta dem på ett professionellt sett. Med en stressad ton ger jag order som jag vill att barnen ska följa utan minsta hänsyn till ett barnperspektiv. Vidare skriver Erdis om de regler som skollagen innehåller och hon menar att barnen har ”en allmän rätt till inflytande över undervisningen och rätt till en arbetsmiljö fri från diskriminering, trakasserier och kränkande behandling” (Erdis 2011, s.13). I båda mina berättelser upplever jag att det finns barn som kränker och kränks på grund av pedagogernas förhållningsätt. Under lunchen puttar och knuffar barnen på varandra och utbyter otrevliga ord i jakten på en sittplats och pedagogernas uppmärksamhet. Vi pedagoger menar jag bidrar till de kränkande handlingar som uppstår då vi inte agerar i situationen och dessutom inte organiserat upp en fungerande miljö som motverkar kränkningar. Som jag tidigare nämnt anser jag att jag kränker barnen i hallsituationen med mitt sätt att handla. Jag menar även att vissa barn får utstå kränkningar av andra barn då deras tålamod att vänta på att få gå ut ersätts av bråk vid dörren. Jag vill påstå att vi pedagoger hade kunnat undvika eller i alla fall minska dessa kränkningar och öka barnens delaktighet i deras lärande om vi arbetat liknande ”Cognitive Skills Training Program” som jag tidigare tagit upp.

Enligt mig är makt ett väldigt laddat ämne. Många gånger anser jag att det är svårt att utföra positiv makt, exempelvis genom att göra alla delaktiga i beslut, vilket jag menar är viktigt att jag klarar av i min roll som blivande förskollärare. Jag funderar över hur och varför makten utspelar sig och inser att det är en balansgång av att kunna tala om hur och vad som ska göras ur ett barnperspektiv och inte ur ett vuxenperspektiv. Som blivande förskollärare har jag ett uppdrag att utföra baserat på min utbildningsnivå och riktlinjer att följa utifrån min ledning och skolverkets strävansmål. Jag inser att det kommer bli svårt att förhålla sig till dessa i vissa

lägen, och att jag kan upplevas som ett hot av barnskötarna. Därför kommer jag nu att vända mig till ett ledarskapsperspektiv för att få en ökad kunskap och förståelse för hur en, enligt mig, bra ledare kan agera.

Ledarskap

Barbro Lennér Axelson, universitetslektor i psykologi vid Göteborgs universitet och legitimerad psykoterapeut skriver tillsammans med Ingela Thylefors, psykolog och docent vid psykologiska intuitionen vid Göteborgsuniversitet i boken *Arbetsgruppens psykologi* om ledarskap. De menar att ”en ledare i en grupp är den individ som vid en viss tidpunkt eller under en viss tidsrymd utövar mer inflytande än övriga gruppmedlemmar” (Lennér Axelson & Thylefors 2005, s. 97). Vidare menar författarna ”att betrakta någon som ledare i ett arbetssammanhang blir emellertid meningsfullt först då inflytandet har en utsträckning i tiden och sker i riktning mot gemensamma formella eller informella mål” (Lennér Axelson & Thylefors 2005, s. 97, 98). Jag menar att det är av största vikt att vara ödmjuk inför sin uppgift och se till att alla i arbetslaget känner sig delaktiga. Dock menar jag att förskolläraren utifrån sitt uppdrag måste se till att alla barnens behov tas i beaktning. I ett ledarskap gömmer sig också makten över att ta vissa beslut och jag anser att detta i största möjliga mån ska tas gemensamt med övriga pedagoger. Dock ligger det yttersta ansvaret på förskolläraren och i vissa fall behöver beslut fattas utifrån kunskap. Lennér Axelson och Thylefors påstår ”att vara professionell innebär att då och då också våga trampa egna kollegor på tårna” (Lennér Axelson & Thylefors 2005, s. 145). Här ser jag ett stort ansvar som förskollärare och ledare att våga ta till makten i syfte att fullfölja vårt uppdrag och se till att agera utifrån vad som är bäst ur ett barnperspektiv.

I båda mina exempel blir jag, enligt mig, en sämre pedagog på grund av att jag lägger fokus på vad mina kollegor gör eller inte gör. I artikeln ”Det goda arbetet börjar med dig själv” diskuterar specialpedagogen Eva-Maria Riddar bland annat faktorer som är utmärkande för ett gott förhållningssätt och bemötande mellan kollegor. Hon skriver ”om det negativa av någon anledning tar över är det bra om du som pedagog reflekterar över varför det får göra det och vad du i så fall kan göra åt det” (Riddar 2017). Genom att jag åsidosätter min kunskap och låter mig påverkas av andras handlande anser jag att det negativa har vunnit över min kompetens. Med distansen jag nu fått till händelserna kan jag reflektera över situationerna och på ett konstruktivt sätt tänka igenom vilka skyldigheter jag har gentemot barnen och mina kollegor. Om jag nu arbetar med unga, utbildade eller nyexaminerade barnskötare som

saknar den praktiska erfarenheten menar jag att det är min skyldighet att se till att barnen får den omsorg och undervisning de har rätt till. Här är ett exempel då jag istället för att tappa fattning bör använda min makt i form av kunskap och visa på auktoritet i mitt ledarskap. Jag funderar även över hur jag i dessa situationer skulle kunna använt mitt ledarskap för att hjälpa mina kollegor att utvecklas vilket också skulle kunna hjälpa mig att utvecklas i min roll som ledare. Jag har ju trots allt tidigare själv befunnit mig i samma position som de.

Enligt Riddar kan vi aldrig förändra någon annan utan man måste se till sig själv och sin medverkan i de kontexter man ingår i. Bemötandet ger uttryck i förhållningssättet och genom att förändra sitt eget bemötande förändras oftast andras (Riddar 2017). När jag i frustration skriker efter Elin tillämpar jag ett dåligt beteende framför barnen som jag menar påverkar deras situation negativt. Jag skapar en otrygg miljö för dem samtidigt som jag visar på att det är okej att bemöta andra på ett dåligt sätt. Ur ett ledarperspektiv visar jag även andra pedagoger och Elin mitt missnöje över hennes agerande på ett mycket destruktivt sätt. Efter situationen upplever jag att Elin inte är intresserad av att ta till sig av min långa erfarenhet. Karina Utas Carlsson, filosofie doktorand i pedagogik och Anette Rosenberg Kimblad, fritidspedagog, skriver i boken *"Hantera konflikter och förebygg våld"* att undvika att lägga skuld på den andra parten är oerhört väsentligt i en god konflikthantering" (Utas Carlsson & Rosenberg Kimblad 2011, s. 33). Min tolkning av situationen säger mig att Elin blev passiv och intog en försvarsposition på grund av mitt handlande. Om jag försöker sätta mig in i hennes situation, hade jag med stor sannolikhet känt mig som en dålig pedagog och för att inte bli alltför sårad hade jag gått till försvar. Alsterdal menar att "en handling som redan är gjord kan inte göras ogjord men ansvaret för konsekvenserna finns kvar" (Alsterdal 2014, s.61). Genom att jag nu själv reflekterar över mitt eget agerande kan jag få en ökad förståelse för Elin och varför hon blev passiv och intog en försvarsposition. Min irritation över situationen gör sig påmind i samtalet vilket leder till att mitt dåliga bemötande fortsätter. Distansen till händelsen hjälper mig även som ledare att hitta nya lösningar för hur vi i arbetsgruppen ska kunna utveckla vårt sätt att kommunicera för att barnen inte ska hamna i liknande situationer igen. I boken *Ledarskap* diskuterar Stefan Svenningsson, docent i företagsekonomi och Mats Alvesson, professor i företagsekonomi det goda ledarskapet och menar att det handlar om utveckling och förändring, att se helheten och att uppmuntra andra till detsamma för att skapa engagerande medarbetare (Svenningsson & Alvesson 2010, s. 14). Min syn på en bra ledare stämmer väl överens med Svenningsson och Alvessons perspektiv, då mitt mål som ledare är att alla ska känna delaktighet och en entusiasm för det vi gör. I min andra berättelse med Elin

anser jag att jag misslyckas med att göra Elin delaktig i samtalet och därmed blir resultatet mindre bra, däremot får min första berättelse om matsituationen en bättre utgång då jag hanterade samtalet om situationen på ett mognare sätt. Dreyfus och Dreyfus menar att man kan befinna sig inom olika professionsnivåer beroende på vad man utövar. Det vill säga att i en situation kan man agera som expert för att i en annan agera som en avancerad nybörjare (Dreyfus & Dreyfus 2015, s. 209). Som blivande förskollärare med många års erfarenhet inom barnomsorgen får jag nu mer ansvar och i och med det en högre status bland kollegor. Under min utbildning till förskollärare har jag fått kunskap om att förskollärares sätt att leda sina kollegor har stor betydelse för att skapa ett fungerande arbetslag. Utifrån Dreyfus och Dreyfus tolkar jag det som att jag i och med min nya utbildning är i behov av praktisk erfarenhet för att bli en lika bra förskollärare som jag anser att jag var barnskötare. Ser jag till min frågeställning om *på vilka sätt kan förskolläraren använda sitt ledarskap för att förhindra osämja i arbetslaget i situationer som kräver närvarande pedagoger?* tänker jag att den praktiska erfarenheten som förskollärare har stor betydelse. Att besitta teoretisk kunskap och dessutom kunna praktisera den anser jag kan gynna arbetslaget då troligtvis färre konflikter skulle uppstå genom att ledaren vet hur vissa frågor bör tas upp och diskuteras. Jag menar också att en erfaren förskollärare vet när det är läge att fatta egna beslut och när det finns utrymme att diskutera större frågor med arbetslaget.

Riddar lyfter också i sin artikel "Det goda arbetet börjar med dig själv" vikten av att kunna kommunicera och diskutera svåra och känsliga frågor på ett ansenligt sätt. Vidare menar hon att arbetslagets förhållningssätt inom ett visst område behöver gemensamma diskussioner och reflektioner (Riddar 2017). Som arbetslagsledare menar jag att det ingår i mitt uppdrag att skapa förutsättningar för arbetslaget att gemensamt samtala om olika dilemman som uppstår. Vidare menar jag att det är min skyldighet att gentemot mina kollegor låta alla komma till tals och bli hörda. Nu i efterhand anser jag att jag i frustration brustit i min dialog med Elin och menar att det hade varit klokare att låta situationen svalna och diskutera händelsen under kontrollerade former.

Lennéer Axelson och Thylefors diskuterar också samtalets betydelse för att uppnå en bra utgång av en konflikt. De menar att det är viktigt att inte fastna i det förflutna utan istället handla lösningsfokuserat. Vidare menar författarna att i den mån det är möjligt ska vägledning av förändring ges i syfte att förbättra (Lennéer Axelson & Thylefors 2005, s.146). När det gäller matsituationen ältar jag inte problemet med mina kollegor utan intar direkt ett

lösningfokuserat perspektiv. Mina tidigare erfarenheter från liknande situationer får ligga till grund för det förslag som jag senare lägger fram om hur situationen kan förbättras. När jag möter motstånd av en av pedagogerna förklarar jag syftet med förändringen och hjälper pedagogen att hantera situationen. Däremot när det gäller hallen och Elin går jag upp i varv och kan inte släppa händelsen. Jag gräver ner mig i hennes sätt att agera och har svårt att fokusera på en lösning. Jag funderar över om det kan vara för att jag inte alls är mottaglig för dessa dilemman då situationen för mig är självklar och att jag utgår från att det är ett agerande som alla borde förstå? Här anser jag att jag som ledare hanterar händelserna på två helt olika sätt och resultatet av mitt handlande blev även det två helt olika. Utas Carlsson och Rosenberg Kimblad menar att;

”genom att tala om problemet, berätta om sitt perspektiv och då undvika att tala om hur fel den andra har, tänker eller är, får man till stånd en dialog som präglas av jämlikhet och respekt för den andre - även om man inte är överens” (Utas Carlsson & Rosenberg Kimblad 2011, s. 26).

Min tolkning av händelserna baserat på min praktiska erfarenhet är att de andra pedagogerna inte klarar av att hantera just dessa situationer på bästa sätt utifrån en grupps perspektiv. Däremot anser jag att de besitter många andra fina och användbara egenskaper och kompetenser där både grupp och individ tas i beaktning. Å andra sidan, ser jag till mitt agerande kan jag inte påstå att mitt handlande var till någon större fördel för de andra pedagogerna. I berättelsen om lunchsituationen för jag inte någon dialog med varken Lisa eller Malin, om hur vi i stunden skulle kunna skapa en tryggare miljö för barnen. Jag upplyser dem heller inte på alla mina iakttagelser av alla de barn som på olika vis ger uttryck för att de inte blir sedda av en pedagog. Jag brister helt enkelt i min kommunikation och håller min kunskap och mina tankar för mig själv, istället för att dela med mig av dessa i situationen. Kanske var det för att jag blev överrumplad och inte alls hade förväntade mig denna utgång, eller kan det ha varit så att de avvaktade med att gripa in då jag var alltför känslomässigt insatt för att klara av att handla annorlunda? I organiserade samtal skulle vi pedagoger tillsammans kunna diskutera situationerna utifrån allas perspektiv samt utifrån ett barnperspektiv. Med Skolverkets strävansmål som grund skulle vi kunna komma fram till ett bra förhållningssätt som arbetsgruppen gemensamt kan stå för. Jag som ledare skulle även kunna lyfta flera positiva egenskaper hos de andra pedagogerna i syfte att bidra till deras utveckling samt främja en positiv självkänsla hos dem själva.

Jag anser att makt och ledarskap hänger ihop och jag menar att det är viktigt att förskolläraren vågar ta makten och ledarskapet för att verksamheten ska uppfylla målen. Ibland finns det ”osynliga chefer” på en arbetsplats och med det menar jag starka personer som tar för sig och försöker bestämma mer än de har kunskap för. Detta får mig att fundera över förskollärarens skyldigheter gentemot barnen, att ge alla barn det de har rätt till. Då pedagogernas etiska förhållningssätt kan skiljas åt finns det risk att förskolläraren hamnar i ett dilemma av att möta barnens behov och pedagogernas förhållningssätt. Därav kommer jag nu att diskutera olika etiska perspektiv.

Etik

Dagligen ställs vi människor inför olika dilemman, vissa svårare än andra. Vårt handlande styrs utifrån de erfarenheter vi har och många av oss vill agera moraliskt rätt utifrån de regler som finns. När vi misslyckas med vårt handlande uppstår oftast dåligt samvete och vi kan få en känsla av obehag. I båda mina berättelser undrar jag om jag handlade rätt utifrån situationen jag ställdes inför. I fallet med barnen i hallen känner jag en stor besvikelse över mig själv att jag inte klarar av att ha ett professionellt beteende mot barnen. Jag får dåligt samvete över bemötandet jag gav dem och även på sättet jag bemötte Elin. Å andra sidan inser jag att det är en väldigt svår uppgift att möta 13 barn ensam och att i stundens hetta, vilja göra rätt, bemöta Elin på ett lugnt och sansat sätt. I fallet med lunchen undrar jag om jag gjorde rätt som fokuserade på ett mindre antal barn. Jag funderar över hur situationen hade sett ut om jag tagit tag i situationen där och då genom att ge mina kollegor vägledning i handlandet. I båda fallen handlar det om mitt samvete, moral och etik.

Etiska teorier

Teologen Jan-Olav Henriksen och filosofen Arne Johan Vetlesen diskuterar etiska och moraliska problem i boken *Etik i arbete med människor*. De skiljer på dessa och menar att *etiska* problem utmärkes av att det inte finns en självklar lösning, ”vad är rätt och fel?” medan *moraliska* problem handlar om att vi vet vad som är rätt men agerar inte utifrån det (Henriksen & Vetlesen 2013, s. 169,170). När jag reflekterar över händelserna som beskrivs i mina berättelser är min tolkning att pedagogerna ställs inför etiska problem, genom att de inte vet vad som är rätt i situationerna. Hur ska de kunna veta vad som är rätt och fel när de inte har någon längre erfarenhet inom yrket? Är det så att de måste uppleva liknande situationer om och om igen för att lära av sina misstag eller kan de få en ökad förståelse genom

diskussioner och reflektioner tillsammans med en erfaren pedagog? Jag förmodar att Elin utgår ifrån att hon handlar etiskt rätt när hon möter det enskilda barnets behov. Ur ett individuellt perspektiv menar jag att hon agerar på ett korrekt sätt men utifrån situationen och grupperspektivet är min tolkning att beslutet är felaktigt. Jag tror inte att hennes avsikt var att åsidosätta de andra barnen utan att hon helt enkelt saknar den erfarenhet som krävs för att se till helheten.

En teori om pedagogerna under lunchsituationen kan vara att de utgår ifrån fakta att barnen ska få vara självständiga. I läroplanen står att ”förskolan ska sträva efter att varje barn utvecklar självständighet och tillit till sin egen förmåga” (Skolverket 1998 rev.2010, s. 9). Då det under en längre period saknats en pedagog med lång erfarenhet på avdelningen skulle det kunna vara så att pedagogerna fortsatt arbeta utifrån tidigare pedagogers organisation i tron om att det gynnar barnen. En kompetent pedagog menar jag har förmågan och kunskapen av att reflektera över händelsen, och av att organisera verksamheten på bästa sätt utifrån ett grupperspektiv. Återigen kommer jag in på pedagogernas okunskap av att se helheten, och i tron om att de agerar korrekt uppstår en situation som de inte kan hantera och konflikter uppstår.

Birgitta Wikander är medicine doktor och legitimerad psykolog samt universitetslektor vid Stockholms universitet. Hon skriver i boken *Trygga och otrygga möten* om hur möten med en annan människa bör vara samt vad som är rätt i mötet med en annan människa. Wikander beskriver etik som kontinuerlig reflektion om vad som är rätt och fel. För att arbeta bra tillsammans måste vi ta hänsyn till allas olikheter men verka för en gemensam etik (Wikander 2001, s. 126, 127). I båda situationerna anser jag att jag brister i mitt agerande genom att jag inte tar hänsyn till övriga pedagogernas erfarenhet. Utifrån Wikanders perspektiv gör jag misstaget att jag förutsätter att de besitter samma praktiska kunskap som mig, jag tar inte hänsyn till våra olikheter. I situationerna är min tolkning att pedagogerna inte levererar, jag uppfattar en nonchalans mot barnen och det som följer. Istället för att reagera på deras, utifrån min uppfattning, ointresse att befinna sig i aktiviteterna hade jag kunnat styra upp ett möte där vi kunnat lära känna varandra som yrkesutövare och gemensamt reflektera över olika etiska aspekter som vi bör ha en gemensam syn på för barnens och vår egen skull. Min yrkeserfarenhet säger mig att det arbetslag som har lång erfarenhet, och en liknande tolkning av styrdokumentet som riktlinjer utifrån den stora barngruppen, bildar ett team där minst konflikter uppstår. Henriksen och Vetlesen skriver att ”genom att känna våra plikter kan vi

komma fram till vad som är rätt” (Henriksen & Vetlesen 2013, s. 175). Att tolka och förstå styrdokumentet utifrån ett större perspektiv tar tid och kräver mycket praktik. Återkommande situationer gör att utövaren kan pröva sina teorier och sin kunskap för att till slut veta hur de ska handla rätt. Jag menar att oavsett vilket stadium i utvecklingen man befinner sig i har den som besitter mer praktisk erfarenhet skyldighet att främja praktikens utveckling genom gemensamma diskussioner och reflektioner.

Yrkesetik

Yrkesetik handlar enligt Henriksen och Vetlesen om att kunna se en situation ur perspektiven närhet och distans. Vi behöver vara närvarande i situationer för att kunna uppfatta de kontexter vi omges av och tolka dem utifrån egna förutsättningar samtidigt som vi behöver få distans till situationen och kunna se på händelsen utifrån andras perspektiv. Henriksen och Vetlesen menar att ”samspel mellan närhet och distans gör det möjligt att utöva ett kompetent och välgrundat omdöme, där etiken inte slutar i godtycke och där du kan vara rimligt säker på att de val du gör inte är felaktiga” (Henriksen & Vetlesen 2013, s. 15). Min tolkning av detta är att arbetslaget behöver känna tillit till varandra och våga öppna upp sig för att i reflektion gemensamt komma fram till vad som är moraliskt rätt samt för att hålla diskussionen levande. Ett nytt arbetslag skulle kunna diskutera frågor som bland annat berör barnsyn, kunskapssyn och förhållningssätt redan innan problemet uppstår och vid behov kunna hänvisa till de gemensamma diskussionerna. Vidare menar Henriksen och Vetlesen att miljön måste vara trygg och tillitsfull oavsett hur situationen upplevs och att ”den enskilde måste kunna se sin roll och bedöma sina handlingar i ljuset av ett överordnat vi, i ljuset av hur vi bäst möter till exempel en elev i en given situation” (Henriksen & Vetlesen 2013, s. 31). I ett försök att se ur Lisas och Malins perspektiv under lunchen skulle det kunna vara så att de inte upplever situationen lika tumultartad som jag och att de saknar förmågan att befinna sig i nuet och reflektera över kontexten de befinner sig i. Det skulle också kunna vara så att de inte gemensamt kommit fram till hur matsituationen ska se ut och därav handlar individuellt vilket i sin tur speglar av sig i barngruppen och dess beteende. Från mitt dilemma i hallen är min uppfattning utifrån Henriksen och Vetlesen att jag tillsammans med Elin skapar en otrygg miljö för barnen där de inte kan känna tillit till oss som vuxna och pedagoger. Jag funderar över hur det hade kunnat sett ut om vi gemensamt hade diskuterat liknande frågor innan. Situationen hade kanske ändå uppstått men möjligtvis hade jag inte reagerat lika starkt om jag säkert visste att vi hade samma syn? Kanske hade jag haft större tålamod och överseende med hennes frånvaro då vi alla kan hamna i situationer som gör att man avviker från en

överenskommelse. Kanske hade jag trevligt frågat om någon visste var hon var eller till och med bett min kollega på grannavdelningen om hjälp i hopp om att Elin strax skulle komma tillbaka.

Konsekvensetik

När Wikander diskuterar konsekvensetik menar hon att det är en handling som måste övervägas om det på lång sikt blir positiva eller negativa konsekvenser. Hon menar att det är svårt att bedöma situationer men att med yrkeserfarenhet kommer också förmågan att bedöma vad som är rätt och fel på längre sikt (Wikander 2001, s. 130,131). Utifrån problematiken jag beskriver i båda mina berättelser kan jag här se en möjlighet till varför situationerna uppstår. Som jag tidigare nämnt saknar samtliga pedagoger längre erfarenhet. Utifrån Henriksen och Vetlesen samt Wikander menar jag att situationerna kan ha uppstått då pedagogerna praktiserat de kunskaper som de lärt sig under sin utbildning. Det kan alltså vara så att avsaknaden av erfarenheten i dessa situationer gör att de inte har förmågan att se konsekvenserna på lång sikt. Som jag förstår matsituationen utifrån samtal med pedagogerna hade buffébord fungerat bra men allt eftersom tiden gått hade den urartat utan att de kunde förstå varför. Finns det dessutom ingen uttalad ledare menar jag att det finns en stor risk att problemet ”hamnar mellan stolarna”. Jag tänker att situationen hade kunnat sett annorlunda ut om det funnits en erfaren förskollärare i arbetsgruppen. Jag menar att en pedagog som har varit med om liknande situationer ett flertal gånger och lärt av konsekvenserna har förmågan att kunna väga för och nackdelar mot varandra för ett hållbart resultat. Jag anser att i min beskrivna lunchsituation hade en erfaren förskollärare redan innan situationen urartat kunna förutse att organisationen skulle brista och på så sätt vidta åtgärder genom att använda sin kunskap.

Forskaren Maria Bruselius – Jensen skriver i ”Barns perspektiv på och deltagande i måltider” om en fältstudie där barnens föreställningar om goda måltider diskuteras. En huvudfråga var måltidens sociala utsträckning. Det visade sig att barnen lade stor vikt vid att äta tillsammans med en vän och att de ville få socialisera sig med frivilliga gemenskaper (Bruselius – Jensen, 2015, s 104, 106). Ur detta perspektiv menar jag att mina kollegor i lunchsituationen hade en god tanke av att barnen själva skulle få välja vilka de ville sitta bredvid. Att de försökte ta hänsyn till att möta individens önskan. Däremot menar jag att de inte har kunskapen att hantera situationen och förmågan att se konsekvenserna på lång sikt och därmed missgynnas barnen av deras handlande. Hanna Sepp är forskare och lärare i mat- och måltidskunskap vid

Högskolan Kristianstad. Hon diskuterar måltiden ur ett lärarperspektiv och menar att;

”måltiderna är ett tillfälle till såväl lärande och omsorg. Det handlar om allt från att lära barnen bordsskick och uppmuntra barnen att lita på sin egen förmåga till att främja barnens språkutveckling genom att samtala och ställa frågor för att utmana och utveckla deras resonemang (Sepp, 2015, s. 80).

Utifrån mina 12 yrkesverksamma år inom förskolan samt min egen yrkesutveckling vill jag påstå att kunskapen om barns lärande och utveckling kommer i och med utbildning och erfarenhet. Därav menar jag att en förskollärare i min beskrivna situation skulle kunnat organisera aktiviteten med ett hållbart resultat på lång sikt. I läroplanen står även att ”förskollärare ska ansvara för att arbetet i barngruppen genomförs så att barnen stimuleras och utmanas i sin språk- och kommunikationsutveckling (Skolverket 1998 rev. 2010, s. 11). På längre sikt menar jag att barnen gynnas av att pedagogerna har en tanke med alla aktiviteter i syfte att de ska klara av att leva i ett samhälle med gemensamma referenser. Utifrån förskolans styrdokument, såsom läroplanen, och allas lika värde anser jag att konsekvenstänket på längre sikt är av stor vikt i förskolan, då förskolan lägger grunden för ett livslångt lärande.

Pliktetik

Förskolans olika styrdokument är riktlinjer och går att tolka på olika sätt. För att arbeta mot samma mål anser jag att det är av stor vikt att pedagogerna har en gemensam syn på uppdraget. Jag menar att pedagogernas etiska förhållningssätt, som enligt mig påverkar handlandet, kan analyseras utifrån ett pliktetiskt perspektiv. Därmed vill jag också återkoppla till mitt tidigare citat av Henriksen och Vetlesen, "genom att känna våra plikter kan vi komma fram till vad som är rätt"(Henriksen & Vetlesen 2013, s. 24).

Henriksen och Vetlesen menar att plikt är en moralisk handling som vi känner att vi måste göra och kan åläggas av någon annan eller sig själv. Plikten är absolut och ska gälla för samtliga. Med hjälp av en pliktetisk regel kan vi vägledas till att handla rätt i en situation (Henriksen & Vetlesen, 2013, s. 174). Den tyske filosofen Immanuel Kant menar att vi bör ställa våra handlingar mot det kategoriska imperativet som lyder ”*Handla endast efter den maxim genom vilken du tillika kan vilja att den blir en allmän lag*” (Kant 2006, s. 46). Med

detta menas att handlingen ska ske utifrån önskan att alla kan göra lika, det vill säga att handlandet ska vara det bästa vid alla liknande situationer. Utifrån min tolkning av Kants pliktetik och min förståelse av förskolans skyldigheter att se individen i den stora barngruppen, är min uppfattning att Elins handlande går emot vår plikt. I läroplanen står bland annat att förskolan ”ska främja alla barns utveckling och lärande” (lpfö98/10, s. 4) vilket jag menar är en omöjlighet i situationen som uppstår. Jag anser att den övriga barngruppen drabbas då det inte finns möjlighet att se till ett barn i taget utifrån den personaltäthet som finns. Min tolkning av Elins agerande är att om samtliga barn ska kunna bemötas på samma villkor krävs en pedagog per barn för att handlingen ska kunna tillämpas i liknande situationer. Detta menar jag är en omöjlighet då övergångar med hela barngruppen kräver fysiskt närvarande pedagoger som finns till för hela gruppen och inte endast för den enskilda individen. I *Måluppfyllelse i förskolan* står att ”personaltätheten är viktig för kvaliteten, eftersom den dels påverkar omsorg, dels samspelet och kommunikationen mellan barn och personal” (Skolverket 2017, s. 15). Ser jag till hallsituationen menar jag att Elins fysiska frånvaro påverkar mig och mitt handlande på ett negativt sett och det i sin tur drabbar barnen då vår kommunikation upphör. Henriksen och Vetlesen skriver att;

en handling kan aldrig vara god bara för att jag har lust att göra det, eller för att jag är övertygad om att den jag handlar för kommer att få bättre livsbetingelser. Egenintresset är inte acceptabel moralisk motivering, även om den inkluderar andra (Henriksen & Vetlesen 2013, s. 184).

I ett försök att tolka händelsen ur Elins perspektiv, skulle det utifrån Henriksen och Vetlesen kunna vara så att hon anser sig handla korrekt då den enskilda individen, i detta fall Jessica, får en bättre förutsättning genom att hon blir lyssnad på. Elins agerande tar hänsyn till Jessicas önskan och skapar på så vis en bättre situation för Jessica än om hon behövt följa med ut i hallen. Å andra sidan kan Elin ha utnyttjat situationen av att ett barn inte ville gå ut för sin egen vinning. Påklädning av många barn kan bli påfrestande i den aspekten att barnen kan sätta sig på tvären genom att de inte vill ha på sig nödvändiga klädesplagg. Konflikter kan uppstå och vi vuxna behöver ta beslut utifrån vad som är bäst för barnets välbefinnande. Oavsett om Elin handlade för sin egen vinning eller Jessicas välbefinnande är min tolkning av Henriksen och Vetlesen att Elin inte agerade moraliskt riktigt. Dock är min uppfattning att Elin inte avsiktligt sätter mig och de andra barnen i en svår situation utan att hon gör sitt bästa utifrån sina erfarenheter och kunskaper.

När jag ser till mitt eget agerande fanns jag tillgänglig för barnen i hallen men när jag reflekterar över händelsen inser jag att jag brustit på flera plan. I läroplanen står att;

”Verksamheten ska syfta till att barns förmåga till empati och omtanke om andra utvecklas, liksom öppenhet och respekt för skillnader i människors uppfattningar och levnadssätt” (Lpfö98/10, s. 4).

Jag visar öppet min irritation över Elin fysiska frånvaro i hallen och mötet med barnen blir allt annat än pedagogiskt. Med det menar jag att barnen inte möts på ett öppet och respektfullt sätt av mig och jag anser att jag, i situationen, inte är en bra förebild när det kommer till empati och respekt för andra. Inte nog med att jag ändrar tonläge och ger barnen order, jag skriker dessutom på kollegor och visar mitt missnöje över Elin precis framför barnen. Utifrån läroplanen menar jag att det är min skyldighet att kunna hantera dessa situationer och bemöta både barnen och Elin på ett respektfullt sätt. I mina arbetsuppgifter ingår att ge barnen en trygg miljö som främjar lärandet och förbereder barnen för framtidens sociala prövningar, där empati, respekt och förståelse för allas olikheter är några viktiga punkter. Även när jag ser till Henriksen och Vetlesens perspektiv menar jag att mitt agerande är felaktigt. Min första tanke är att jag i situationen tänker på barnens bästa, och visst finns den tanken med hela tiden, men frustrationen kommer först när jag inte klarar av att hantera situationen utifrån vad jag anser är ett bra bemötande. Det är när min kompetens inte räcker till som jag först reagerar och därmed agerar jag för min egen vinnings skull. Hade jag däremot i tidigt skede försökt få kontakt med Elin och resonerat om situationen hade vi haft möjlighet att komma fram till ett resultat som vi skulle kunna tillämpa i hallen och i andra liknande situationer utifrån barngruppens rättigheter.

Om jag tittar på lunchsituationen utifrån hur jag tolkar Kants pliktetik menar jag att jag handlade moraliskt rätt då mitt sätt att hantera situationen går att applicera på liknande situationer. Jag vill påstå att alla barn hade fått samma möjlighet att bli sedda och hörda om samtliga pedagoger handlat efter mitt tillvägagångssätt. Jag menar att jag agerar i enlighet med Kants kategoriska imperativ då detta handlande gynnar barnen i så många olika aktiviteter. Genom att dela in alla barn i mindre grupper med en pedagog anser jag att varje individ får samma förutsättningar att utvecklas och att bli sedda. Däremot hade jag kunnat använda min kunskap och stått upp för samtliga barn som befann sig i situationen genom att

aktivt vägleda mina kollegor. Hade jag gjort det hade hela barngruppen fått samma förutsättningar, att under stillsamma förhållanden äta, samtala och bli sedda av en pedagog. Jag funderar över om det var mina privata känslor som hindrade mig från att agera utifrån gruppens bästa eller om det var chocken över hur min nya arbetsplats såg ut som hindrade mig. Så här i efterhand önskar jag att jag hade agerat annorlunda, att jag hade klarat av att ta kontrollen över situationen utifrån ett grupperspektiv.

När det gäller pliktetiken vill jag återigen koppla in vikten av barnskötarens förståelse för förskollärarens uppdrag och hur den teoretiska kunskapen som förskolläraren besitter har betydelse för verksamheten. I *Måluppfyllelse i förskolan* står att ”förskollärare har ett särskilt ansvar, i den verksamhet som personalen genomför gemensamt, för att läroplanens mål uppfylls och att det målinriktade arbetet främjar varje barns utveckling och lärande” (Skolverket 2017, s. 20). Under min utbildning till förskollärare har jag fått en ökad förståelse för vilka plikter som åligger förskolläraren i dennes uppdrag gentemot arbetslag, ledning, föräldrar och barn. Ser jag till båda mina berättelser menar jag att en orsak till pedagogernas handlande kan vara att de saknar kunskap och erfarenhet av yrket och därmed saknar förmågan att se hur situationerna kan förbättras utifrån olika forskningsteorier. Utifrån pliktetiken ser jag att gemensamma diskussioner och reflektioner är en nödvändighet för att kunna komma fram till vilka plikter vi har och hur vi gemensamt ska kunna uppnå dem.

Slutord

Det har varit en stor utmaning att skriva denna essä. Under arbetets gång har mina känslor pendlat mellan glädjorus och frustration. Men det har också varit väldigt intressant och lärorikt att få vända och vrida på mitt dilemma för att reflektera över mitt eget handlande och att undersöka vad som påverkar pedagogers professionalitet och betydelsen av förskollärarens kunskap och ledarskap. Med hjälp av teorier om praktisk kunskap, makt, ledarskap och etik har jag fört en dialog med mina berättelser och fått nya insikter om mina och andras perspektiv. Detta har lett till att min uppfattning om pedagogers oförmåga att handla i krävande situationer har gått från frustration till förståelse.

Jag har insett att de teoretiska kunskaperna som införskaffas vid en förskollärarytbildning har större betydelse för barngruppen och arbetslaget än vad jag tidigare trott. Med kunskap kommer makt och om makten används på ett positivt sätt, genom ett demokratiskt ledarskap, gynnas samtliga barn och pedagoger. Som ledare handlar det om att göra sina kollegor delaktiga och insatta i förskollärarens uppdrag. För att upprätthålla en god kvalitet i förskolan gäller det som förskollärare att hitta en balans av att möta sina kollegor och att våga ta beslut baserat på kunskap och de uppdrag som åligger förskolläraren. En ledare behöver också våga ta tag i svåra situationer och lyfta upp problemen till ytan, vilket inte alltid är så enkelt. Genom reflektioner och diskussioner utifrån förskolans uppdrag och med barnens bästa i fokus kan förskolläraren främja en god arbetsmiljö. I organiserade samtal ges också pedagoger som besitter mindre praktisk kunskap, möjlighet att reflektera över sitt eget handlande och får tillfälle till att diskutera olika situationer tillsammans med mer erfarna pedagoger. Att få lyssna till andras erfarenheter är berikande för en själv och man kan lära sig av deras misstag istället för att behöva begå misstagen själv. Detta gäller inte bara utbildade barnskötare, barnskötare och nyexaminerade förskollärare, utan även erfarna förskollärare kan ha mycket att lära av andra erfarna förskollärare. För att ett arbetslag ska fortsätta utvecklas samt arbeta mot samma mål konstaterar jag att kommunikation blir väldigt viktigt.

I förskoleyrket kan det ibland vara väldigt svårt att hitta sin roll då ledaren inte utses på ett naturligt sätt. Med detta menar jag att förskolläraren med sin utbildning, automatiskt utses till ledare för ett arbetslag, även om det finns andra pedagoger som med sin personlighet är mer lämpade för ledarskapet. Detta gör att det kan uppstå maktkamper mellan barnskötare och förskollärare. En orsak kan vara att det finns barnskötare som vill hävda sig och ser förskolläraren och barnskötaren som likvärdiga trots att utbildningarna skiljer sig åt väldigt

mycket. Men det skulle också kunna vara så att en förskollärare som sitter på mer kunskap inte vill eller saknar förmågan att leda ett arbetslag. Om det då finns en naturlig ledare, utifrån personlighet, i en barnskötare är risken stor att det uppstår konflikter. För att kunna behålla professionaliteten och möta barnen på bästa sätt har jag kommit fram till att det är bra om arbetsrollerna är uttalade och att arbetslaget har respekt för varandra som människor men också som yrkesutövare. Vid reflektion kring olika aktiviteter kan arbetsfördelningen diskuteras och alla kan få en specifik uppgift att förhålla sig till. Har besluten tagits gemensamt kan man hänvisa till överenskommelsen för att uppmärksamma sin kollega att handla utifrån gemensamma bestämmelser i situationen utan att påpeka själva problemet. Denna handling kan leda till att övriga pedagoger kan bibehålla sin professionalitet i verksamheten och på så vis behålla sitt pedagogiska förhållningsätt gentemot barnen.

Förskollärarens uppgift är bland annat att leda sitt arbetslag i riktning mot styrdokumentens mål. För att lyckas arbeta mot ett mål behövs likvärdiga värderingar för att inte motarbeta varandra. Genom att tillsammans reflektera över och samtala om olika problem som upplevs i verksamheten, kan förskolläraren komma åt att diskutera pedagogers värdegrund och etiska förhållningssätt. Värdegrundsfrågor och etik är inga lätta ämnen att diskutera men blir oerhört viktiga i syfte att bemöta alla barn på ett likvärdigt och professionellt sätt. Det handlar om att våga prata om det som är känsligt och att alla inblandade är beredda att öppna upp sig för att diskutera styrkor och svagheter med ett öppet sinne. Det är lätt hänt att ta åt sig av kritiken på ett personligt plan istället för att se på det yrkesmässigt.

I min undersökning har jag kommit fram till att det inte finns något självklart svar på mina frågor då förskolans verksamhet är väldigt komplex. Däremot har jag fått en ökad förståelse för alla yrkesverksamma inom verksamheten och att problemen inte alltid uppstår på grund av ovilja utan faktiskt kan bero på okunskap.

Utifrån mina nya insikter konstaterar jag att det blir viktigt för ett arbetslag att bestå av både nya och gamla pedagoger. Jag kommer också fram till att förskolläraren med sina teoretiska kunskaper blir viktig för att verksamheten ska hålla en bra kvalitet. Ett tydligt ledarskap där förtroende finns bland kollegor kan medverka till att ett arbetslag kan bibehålla ett professionellt förhållningssätt i mer krävande situationer, både mot varandra och mot barnen. Kunskap, respekt och kommunikation är grunden för att kunna bemöta barn och pedagoger på ett professionellt sätt.

Litteraturlista

Alsterdal Lotte (2014). Essäskrivande som utforskning. I: Burman Anders (red.) *Konst och lärande: essäer om estetiska lärprocesser*. Huddinge: Södertörn Studies in Higher Education.

Andersson, Karl – Olof (2013). Härska och behärska: I *Pedagogiska magasinet*. Elektronisk: <http://pedagogiskamagasinet.se/harska-och-beharska/> tillgänglig 2017-11-07

Bech – Karlsen, Jo (2011). *Jag skriver, alltså är jag – en bok för fackskribenten som vill berätta*. Lund: studentlitteratur AB.

Benn, Jette & Hjälmerskog, Karin (2015) *Barn, mat och måltider* (red.). Malmö: Gleerups

Bruselius – Jensen, Maria (2015) Barns perspektiv på och deltagande i måltider. I: Benn, Jette & Hjälmerskog, Karin *Barn, mat och måltider* (red.). Malmö: Gleerups

Dreyfus Hubert L & Dreyfus Stuart E (2015). Fem steg från novis till expert. I: Hjertström Lappalainen Jonna (red). *Klassiska texter om praktisk kunskap*. Huddinge: Södertörn Studies in Practical Knowledge

Erdis, Mare (2011). *Juridik för pedagoger*. Lund: Studentlitteratur AB

Lennér Axelson, Barbro & Thylefors, Ingela (2015). *Arbetsgruppspsykologi*. Stockholm: Natur och kultur

Hammarén, Maria (2005). *Skriva – en metod för reflektion*. Sweden: Santérus Förlag.

Henriksen Jan – Olav & Vetlesen Arne Johan (2013). *Etik i arbete med människor*. Lund: Studentlitteratur

Kant, Immanuel (2006). *Grundläggning av sedernas metafysik*. Göteborg: Didalos AB

Livsmedelsverket (2016). *Bra måltider i förskolan*. Uppsala: Livsmedelsverket

Olsson, Henny & Sörensen, Stefan (2011). *Forskningsprocessen – kvalitativa och kvantitativa perspektiv*. Stockholm: Liber AB

- Petersson, Kenneth (2003). *Fängelset och den liberala fantasin: en studie om rekonstruktionen av det moraliska subjektet inom svensk kriminalvård*. Norrköping: Anfang Reklambyrå AB
- Sandström, Stefan (2008). *Makten du har – att hantera makt i socialt arbete*. Stockholm: Gothia förlag
- Schwarz, Eva & Cederberg, Carl (2013). Reflektion – en nödvändighet. *Förskoletidningen* nr.6
- Sepp, Hanna (2015). Mat och måltider i den svenska förskolan I: Benn, Jette & Hjälmerskog, Karin *Barn, mat och måltider* (red.). Malmö: Gleerups
- Skolverket (1998 rev. 2010). *Läroplan för förskolan*. Stockholm: Edita
- Skolverket (2017). *Måluppfyllelse i förskolan*. Stockholm: Skolverket
- Sveningsson, Stefan & Alvesson, Mats (2010). *Ledarskap*. Malmö: Liber AB
- Riddar, Eva-Maria (2017). Det goda arbetet börjar med dig själv. *Elektronisk*: <http://forskoleforum.se/artiklar/det-goda-arbetet-borjar-med-dig-sjalv>, tillgänglig: 2017-11-02
- Thomassen, Magdalene (2007). *Vetenskap, kunskap och praxis - introduktion i vetenskapsfilosofi*. Malmö: Gleerups
- Utas Carlsson & Rosenberg Kimblad (2011). *Hantera konflikter och förebygg våld – Förhållningssätt och färdigheter. Teori och praktik i skola och fritidshem*. Halmstad: Bulls Graphics AB
- Vetenskapsrådet (2017). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Wikander, Birgitta (2001) Ta reda på kapitel I: Carlander, Jakob, Eriksson, Kerstin, Hansson – Pourtaheri, Ann-Sofie, Wikander, Birgitta. *Trygga och otrygga möten – vardagsetik och bemötande i arbetet med människor*. Stockholm: Förlagshuset Gothia AB

Bildförfattare okänd. *Elektronisk*: <http://1.bp.blogspot.com/->

[T03Mwkh_pfo/VTUbeGrzLoI/AAAAAAAAJKs/t6vdVjOV5_U/s1600/kvinna_som_springer](http://1.bp.blogspot.com/-T03Mwkh_pfo/VTUbeGrzLoI/AAAAAAAAJKs/t6vdVjOV5_U/s1600/kvinna_som_springer)

[L.jpg](#) tillgänglig: 2017-12-01